

**ASKELIA KASVULOIKKAAN:
KASVIPOHJAISEN RUUAN
ALAN KEHITYSTARPEITA**

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ

3

RUOKAMURROS TAPAHTUU NYT

4

Taloudelliset mahdollisuudet luovat
pohjan laaja-alaisille hyödyille

6

KASVUUN TARVITAAN STRATEGIA JA TÄSMÄLLISET MITTARIT

8

Tarve strategialle ja toimintasuunnitelmalle

8

Kehityksen seuranta edellyttää parempaa
tilastointia ja pohjatietoa

9

ARVOKETJUA KEHITTÄMÄLLÄ KORJAAMME PARHAAN SADON

11

Alkutuotannon ja jalostavan teollisuuden
raaka-aineiden saatavuus on varmistettava

12

Suomen asemaa ruokateknologian
kärkimaana on vahvistettava

14

Osaamistarpeen muutokseen on vastattava

16

Kasvisruuan valtavirtaistamisessa on
huomioitava normit

18

Teksti:

Jukka Kajan / Food & Comms

Taitto:

Kati Kinnunen / Graa

Kannen kuva:

© Vectonauta / Freepik

Julkaisija:

WWF Suomi 2024

TOTEUTETTU
OSITTAIN
EUROOPAN
UNIONIN TUELLA

Tämä julkaisu on toteutettu Euroopan unionin tuella.
Julkaisun sisällöstä vastaa ainoastaan WWF ja
muut EarthChange-projektin toteuttajat. Sisältö ei
vaikuttamatta heijastele Euroopan unionin näkemyksiä.

ASKELIA KASVULOIKKAAN: KASVIPOHJAISEN RUUAN ALAN KEHITYSTARPEITA

Selvityksessä on esitetty kasvipohjaisen ruuan toimijoiden tunnistamia keskeisimpiä tarpeita alan arvoketjun kehittämiseksi. Alan kehittäminen on välttämätöntä ja kiireellistä, sillä harppauksin kehittyvä ruokateknologia, muuttuvat ruokatottumukset ja tarve huomioida planeetaariset rajat muuttavat ruokajärjes-

telmäämme tulevina vuosikymmeninä merkittävästi. On ryhdyttävä määrätietoisiin ja pikaisiin toimiin, jotta nämä mahdollisuudet saadaan hyödynnettyä ja eteen tulevat haasteet ratkottua ennakoivasti.

Kasvipohjaisella ruualla katsotaan olevan erityinen potentiaali luoda

kasvia ruoka-alalla. Kasvuloikan lisäksi kasvipohjaisen ruuan edellytysten vahvistaminen auttaa saavuttamaan myös monia muita yhteiskunnallisia tavoitteita. Alan kehittäminen onkin nähtävä maatalouspolitiikan ohella myös osana talous-, työllisyys-, ympäristö-, terveys- ja turvallisuuspolitiikkaa.

TOIMIJOIDEN TUNNISTAMAT KESKEISIMMÄT TARPEET KASVIPOHJAISEN RUUAN TOIMIALAN KEHITTÄMISEKSI

1. Kasvuun tarvitaan strategia ja täsmälliset mittarit

On muodostettava yhteinen näkemys, kasvipohjaisen ruuan osa-alueista, joissa Suomella on mahdollisuus olla maailman parhaiden joukossa. Alaa kehittävät toimenpiteet saadaan toisiaan tukeviksi, kun päätetään, mihin haluamme erikoistua. Toimialan kehityksen ja toimien vaikuttavuuden seuraamiseksi tarvitaan uusia, paremmin soveltuvia mittareita ja tilastointikäytäntöjä.

2. Alkutuotannon ja jalostavan teollisuuden raaka-aineiden saatavuus on varmistettava

Kasvipohjaisen ruuan yleistyminen vaatii alkutuotannon monipuolistamista sekä vahvempaa ainesosien jalostavaa teollisuutta. Monipuolinen raaka-aineiden tuotanto on huoltovarmuuskysymys, minkä lisäksi se tarjoaa myös taloudellisia mahdollisuuksia. Raaka-aineiden erottuvuus markkinoilla on tunnistettu potentiaaliseksi kilpailutekijäksi niin ruokatuotteiden kuin ainesosien viennissä.

3. Suomen asemaa ruokateknologian kärkimaana on vahvistettava

Suomella on edellytykset profiloitua ruokateknologian yhtenä edelläkävijänä. Kilpailukyvyyn ja vientivalttien luominen edellyttää TKI-rahoitusta innovaatioihin tähtäävään tutkimukseen sekä syntyvien konseptien ja osaamisen kaupallistamiseen. Julkiset tutkimushankkeet auttavat laajasti koko alaa eteenpäin ja vauhdittavat yritysten innovaatiotoimintaa.

4. Osaamistarpeen muutokseen on vastattava

Ruokavalioiden ja ruokateknologian kehittyessä osaamistarve muuttuu etenkin ruokateollisuudessa, ammattikeittiöissä ja tutkimuksessa. Vahvistamalla julkisten ruokapalveluiden edellytyksiä tarjota kasvipohjaista ruokaa voidaan tehokkaasti edistää kestävien ruokatottumusten omaksumista. Elintarviketekniikan osaajapulaan on vastattava uusilla opintokokonaisuuksilla ja kouluttautumismahdollisuuksilla.

5. Kasvisruuan valtavirtaistamisessa on huomioitava normit

Ruokavaliot eivät muutu vain kasvipohjaisen ruuan hintaan ja makuun vaikuttamalla. Myös normeja ja rakenteita on muokattava edistämään uusien tottumusten syntymistä. Kasvipainotteista ruokavaliota tukevista valinnoista, kuten ostopäätöksistä, on tehtävä entistä helpompia ja houkuttelevampia. Tutkittu tieto kuluttajakäyttäytymisestä on huomioitava aiempaa paremmin alan toimijoiden ja poliitikkojen päätöksenteossa. Asenneilmasto kasvisruuan ympärillä parantaa, kun julkisessa keskustelussa tunnistetaan alan palvelevan Suomen kokonaisuutta.

© DELTA LINEN / SHUTTERSTOCK

RUOKAMURROS TAPAHTUU NYT

Ruuantuotannossa on käynnissä suurin murros sen jälkeen, kun ihminen kymmenentuhatta vuotta sitten aloitti viljelyn ja valjasti villieläimiä ruuantuotantoon. Tällä hetkellä uudet teknologiat mullistavat keinot valmistaa ruokaa, puhumattakaan tulevista vuosikymmenistä. Samaan aikaan ruuan kulutus muuttuu, kun etenkin länsimaissa yhä useampi ihminen valitsee lautaselleen kasvipainotteista ruokaa. Tämän pitkän ajan trendin odotetaan vain voimistuvan tulevina vuosina.

Harpkauksin etenevä tuotekehitys ja vahvempi tietoisuus planeetan rajoista ohjaavat jatkossa yhä suurempia kuluttajaryhmiä kohti kasvipainotteista syömistä. Muutosta tulevana vuosikymmeninä ajavat etenkin sukupolvet, jotka nyt omaksuvat uusia ruokatottumuksia. Hollannissa jo yli puolet kansalaisista noudattaa kasvipainotteista ruokavaliota, Suomessa noin kolmannes. Teknologian ja kulutuksen ohella myös maankäyttö on myllerryksessä, kun planeetan rajat asettavat ruuantuotannolle ennen kokemattoman muutospaineen.

Ruokamurros edellyttää määrätietoisia toimia, jotta mahdollisuudet onnistutaan hyödyntämään tehokkaasti ja haasteet voidaan ratkaista ennakoivasti.

Mahdollisuutena kasvuloikka

Ruokamurros, eli teknologian, ruokavalioiden ja maankäytön muutokset, saa aikaan ruuantuotannon ja elintarvikemarkkinoiden uusjaon meillä ja maailmalla. Toisaalta se avaa mahdollisuuksia, mutta myös haasteita toimijoille läpi ruokaketjun. Tässä selvityksessä tehtyjen haastattelujen perusteella on selvää, että Suomella on hyvät edellytykset hyötyä ruokamurroksesta ja olla edelläkävijä. Ala tarjoaa mahdollisuuden ruokasektorin kasvuloikkaan, kunhan askelet osuvat lankulle.

Ruokamurros tapahtuu nyt. Se on vääjäämätön riippumatta Suomen toimista. Kyse on siitä, miten onnistumme tarttumaan sen tuomiin mahdollisuuksiin ja varautumaan murroksen haasteisiin. Tähän vastaamiseksi tulee ryhtyä määrätietoisiin toimiin kasvipohjaisen ruuan edistämiseksi. Kiireellisimmät kehitystarpeet tulevaisuuden edellytysten takaamiseksi liittyvät alkutuotantoon, ruokateknologiaan, osaamiseen ja normien muuttamiseen.

Muuttuvassa ruokajärjestelmässä navigoidessa on muodostettava yhtenäinen näkemys suunnasta. On ymmärrettävä, missä kohdin murtuvia ja uudelleen muotoutuvia rakenteita ovat Suomelle erityisen otolliset paikat elinkeinojen ja menestyvän liiketoiminnan luomiselle. Yhtä lailla on tunnistettava, miten ruokaketjun eri kohtiin vaikuttamalla saadaan ohjattua ruokatottumuksia kasvipainotteisemmiksi ja saavutetaan terveys-, ilmasto- ja ympäristöhyötyjä.

Ennen kaikkea on tärkeää luoda yhteinen kansallinen ymmärrys, että toimiin on ryhdyttävä Suomen kokonaisedun vuoksi.

Kasvipohjainen ruoka tarjoaa vastauksia yhteiskunnan kriittisiin haasteisiin

Kasvipohjaiseen ruokaan panostamalla on mahdollista vastata moneen ajankohtaiseen ja ihmiskunnan kannalta polttavaan kysymykseen. Luonnonvarakeskuksen Ruoka-ala kasvuun viennin ja ruokainnovaatioiden vetämänä -raportissa elintarvikealan kasvupotentiaalista valtaosa muodostuu kasvipohjaisen ruuan luomasta lisäarvosta.

Ruuantuotannon ja maankäytön muutokset tarjoavat Suomelle kustannustehokkaan keinon ilmasto- ja ympäristötavoitteiden saavuttamiseen. Kasvipainotteiset ruokavaliot vaikuttavat myönteisesti myös kansanterveyteen, ja sitä kautta saavutettavat terveydenhuollon säästöt ovat merkittäviä. Monipuolisempi alkutuotanto ja kotimainen ainesosien tuotanto (ingredi-

enttiteollisuus) vahvistavat omavaraisuutta. Tyypeä sitovien palkokasvien monipuolisempi hyödyntäminen vähentää riippuvuutta tuotantopanosten tuonnista, mikä lisää omavaraisuuden ohella ruokajärjestelmämme huoltovarmuutta ja kriisinkestävyyttä. Kasvipohjainen ruoka on siis myös talous-, alue-, työllisyys-, ilmasto-, terveys-, turvallisuus- ja maatalouspolitiikkaa.

Siirtyminen kasvipainotteiseen ruokavalioon on välttämätöntä erityisesti luonnon monimuotoisuuden suojelemiseksi ja ilmastopäästöjen vähentämiseksi. Valintaa ei tule säilyttää pelkästään yksilön tehtäväksi. Julkisin toimin, rakenteita muovaamalla on varmistettava, että yhä useampi päätyy syömään kestävästi ilman tiedostettua valintaa.

Näin selvitys tehtiin

Tämän selvityksen tarkoituksena on sanoittaa kasvipohjaiseen ruokaan liittyvien toimijoiden näkemyksiä tarpeista etenkin julkisille toimille alan kehittämiseksi.

Selvitystä varten on haastateltu yhteensä 23 toimijaa eri puolilta kasvipohjaisen ruuan arvoketjua ja siihen liittyviä toimia. Haastateltujen joukossa on edustajia alkutuotannosta, jalostavasta teollisuudesta, elintarviketeollisuudesta, rahoituksesta, vähittäiskaupasta, tutkimuksesta ja koulutuksesta, sekä edunvalvojista. Lisäksi selvitystä laadittaessa kommentteja pyydettiin monenlaisilta toimijoilta, muun muassa vuonna 2023 perustetun kasvipohjaisen

ruuan toimialayhdistyksen Pro Vege ry:n hallitukselta.

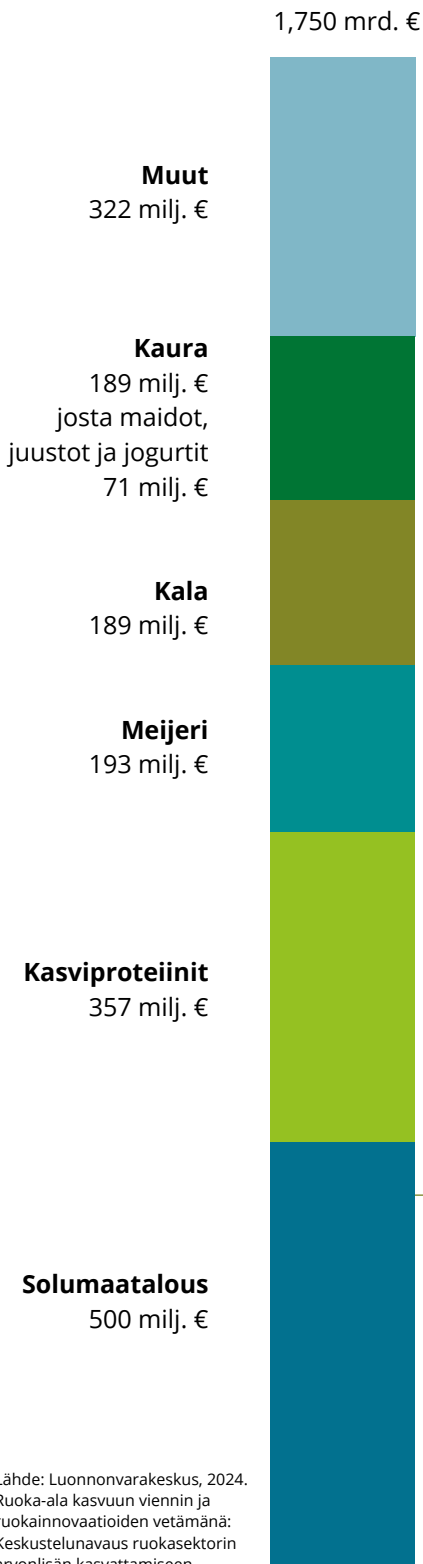
Monipuolisesta tausta-aineistosta selvityksessä on hyödynnetty etenkin Tanskan kansallista toimintasuunnitelmaa kasvipohjaisen ruuan edistämiseksi, sekä Protein Industries Canadian tiekarttaa The Road to 25 Billion.

Selvityksessä kasvipohjaisella ruualla tarkoitetaan erityisesti prosessoituja ja prosessoitamattomia kasviproteiineja sekä kasvimaitotuotteita, kuten maitoja, juustoja ja jogurteja. Näiden lisäksi huomioidaan kasvipohjaisia tuotteita mahdollistavat ainesosat (ingredientit) ja bioteknologian sovellukset.

TALOUDELLISET MAHDOLLISUUDET LUOVAT POHJAN

LAAJA-ALAISILLE HYÖDYILLE

RUOKASEKTORIN ARVONLISÄN KASVUPOTENTIAALI 2020–2035

Lähde: Luonnonvarakeskus, 2024.
Ruoka-ala kasvuun viennin ja ruokainnovaatioiden vetämänä: Keskustelunavaus ruokasektorin arvonlisän kasvattamiseen.

Vuoteen 2035 mennessä saavutettavasta ruoka-alan kasvusta kasviproteiinit ja kasvipohjaiseen syömiseen tiukasti sidoksissa oleva solumaatalous kattavat jopa lähes puolet. Näin ennakoidaan Luonnonvarakeskuksen helmikuussa 2024 julkaisemassa Ruoka-ala kasvuun viennin ja ruokainnovaatioiden vetämänä -raportissa. Lukujen valossa on selvää, että uudentyyppisillä, korkean jalostusasteen tuotteilla on mahdollista saavuttaa arvonlisän loikka hitaamman, vähitellen tapahtuvan kasvun sijaan. Kasvuharppausta on kaivattu ruoka-alalta pitkään.

Raportissa tarkasteltu lisäarvo muodostuu mm. alkutuotannon, jalostavan teollisuuden ja elintarviketeollisuuden palkoista, investoinneista ja yritysvoitoista. Kasvipohjaisella ruualla on siis merkittävä työllisyyttä ja aluetaloutta edistävä potentiaali. Esimerkiksi Kanadassa ennakoidaan syntyvän 17 000 uutta työpaikkaa, kun raaka-aineiden alkutuotannosta siirrytään vahvemmin kasvipohjaisen ruuan ingredienttien jalostamiseen ja ruokatuotteiden valmistamiseen.

Potentiaalisen lisäarvon lunastamiseksi on varmistettava, etteivät työt ja hankinnat karkaa kotimaisen ruokajärjestelmän ulkopuolelle. Luonnonvarakeskuksen koordinoimassa Ruokaminimihankkeessa tutkittiin eri ruokavalioiden mahdollisuuksia luoda arvoa kotimaisiin ruuan arvoketjuihin. Loppuraportissa todetaan, että ruokavaliolla, jossa lihan kulutusta vähennetään kolmasosaan ja tilalle valitaan pääosin kasvipohjaista ruokaa, olisi noin yhtäläinen arvonluontikyky tämänhetkiseen tilanteeseen nähden. Nykyiset arvoketjut ilmeisine aukkoineen eivät kuitenkaan tätä arvoa pysty täysin Suomeen luomaan. Jo raportin ilmestyessä vuonna 2019 tutkijat peräänkuuluttivat arvoketjujen vahvistamisen tukemista julkisin toimenpitein. Tällöin kotimaisen ruokajärjestelmän arvonluontikyky säilytettäisiin ruokavalioiden väistämättä muuttuessa. Tämänhetkinen vaillinaisen arvonluontikyky ei ole peruste jättää edistämättä kasvipohjaista ruokaa, vaan sen pitäisi päinvastoin kannustaa tarttumaan toimeen.

Tuore raportti osoittaa kasvipohjaisen ruuan olevan kasvun lähde

Luonnonvarakeskuksen Ruoka-ala kasvuun viennin ja ruokainnovaatioiden vetämänä -raportissa ennakoidaan, että ruoka-ala saadaan kasvuun viennin ja ruokainnovaatioiden vetämänä. Kasvipohjaisella ruualla on tässä merkittävä osuus. Raportissa keskitytään vain raaka-aineisiin ja ruokatuotteisiin. Ruokateknologian potentiaali on jätetty tarkastelun ulkopuolelle.

Ilman taloudellista kannattavuutta muiden hyötyjen saavuttaminen merkittävässä mittakaavassa ei ole mahdollista.

Taloudellisen potentiaalin ei pidä katsoa olevan itseisarvo ohi esimerkiksi kansanterveyden, huoltovarmuuden ja ympäristö- ja ilmastohyötyjen. Taloushyödyt mahdollistavat kasvipohjaisen ruuan edistämisen toimia ja etenkin niiden skaalausta. Nämä toimet johtavat moninasiin edellä mainittuihin hyötyihin, joiden saavuttaminen ilman taloudellista kannattavuutta olisi kustannuksien vuoksi epärealistista.

Kanadan 25 miljardin dollarin tie

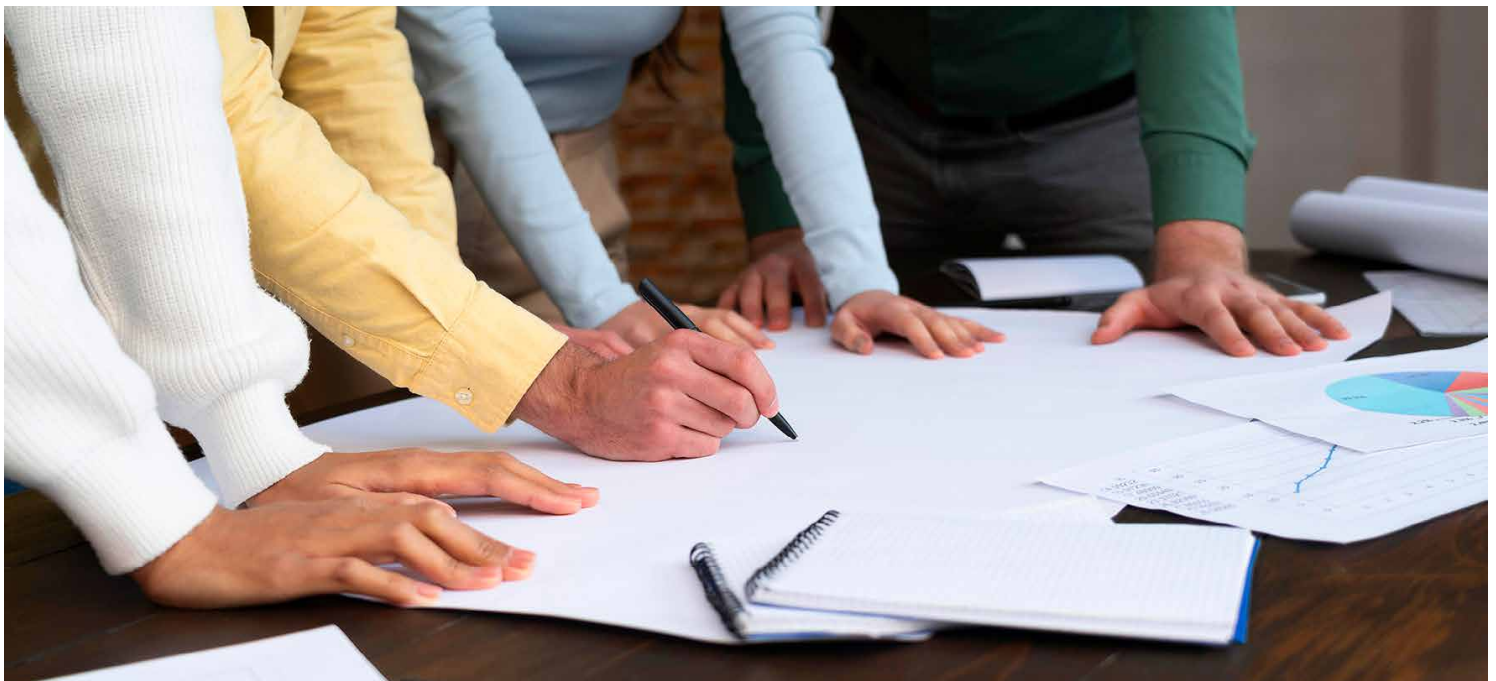
Kanadan ruokavienti on perinteisesti pohjautunut maan valtavilla preerioilla tuotettuihin vilja-, palko- ja öljykasveihin. Satoja uhkaavat sään ääri-ilmiöt, kiristynvä kauppapolitiikka ja maailmanpoliittiset jännitteet ovat viime aikoina tummentaneet Kanadan ruokaviennin tulevaisuudennäkymiä. Lisäksi haasteena on, että jalostamattomien raaka-aineiden tuotannolla saavutetaan vain vähittäistä ja rajallista taloudellista kasvua. Tiekartsaan Road to 25 Billion kanadalainen toimialajärjestö Protein Industries Canada tiivistää nykytilanteen: "Riippuvuutemme hyödykkeisiin pohjautuvasta maatalousrakteesta on rajoittava ja riskialtis."

Kanadassa haetaan ratkaisua nostamalla jalostusarvoa. Tämän vauhdittamiseksi maan liittohallitus on investoinut arvoketjujen vahvistamiseen tähän mennessä noin 240 miljoonaa euroa. Jatkossa vientiin halutaan korkean jalostusasteen tuotteita jyvien, papujen ja herneiden sijaan.

Siirtymällä raaka-aineiden alkutuotannosta yhä vahvemmin kasvipohjaisen ruuan ingredienttien jalostamiseen ja ruokatuotteiden valmistamiseen voidaan niiden ympärille synnyttää 17 000 uutta työpaikkaa. Koko teollisuudenalan Protein Industries Canada olettaa kasvavan maassaan 25 miljardin dollarin (noin 17 miljardin euron) kokoiseksi.

Kanadan proteiinitiekartassa linjataan, että kasvipohjaiseen ruokaan investoimalla luodaan taloudellisen vaurauden ohella muun muassa alkutuotannon mahdollisuuksia, edistetään aluekehitystä, vähennetään koko maailman ruokajärjestelmän päästöjä, vahvistetaan ruokaturvaa ja vähennetään kansallista riippuvuutta geopolittisistä riskeistä. Kasvipohjaisen ruuan edistäminen onkin nähtävä yhä selkeämmin työkaluna myös maatalouspolitiikan ulkopuolella. Sillä saavutetaan yhtälailla turvallisuus-, terveys-, ympäristö-, talous- ja työllisyyspolitiikan tavoitteita.

KASVUUN TARVITAAN STRATEGIA JA TÄSMÄLLISET MITTARIT

TARVE STRATEGIALLE JA TOIMINTASUUNNITELMALLE

PÄÄKOHDAT

- Kasvipohjaisten ruokien edistäminen tarvitsee oman kansallisen strategiansa.
- Menestysmahdollisuutemme piilevät erikoistumisessa – pienenä kansakuntana emme voi olla parhaita kaikessa.
- Yhteinen, ääneen lausuttu suunta vapauttaa arvoketjun toimijoita tekemään yhteneväisiä kauaskantoisia päätöksiä.

Maa- ja metsätalousministeriön Kestävä ja kannattava ruokajärjestelmä-hallitusohjelmakokonaisuudessa määritetään vastaukset ruuantuotannon kysymyksiin kuka, mitä, miten, kenelle ja kuinka paljon. Myös kasvipohjaisen ruuan kohdalla tarvitaan vastaukset näihin kysymyksiin.

Potentiaalimme mukaisesti menestyäksemme on muodostettava yhteinen näkemys, mitkä ovat kasvipohjaiseen ruokaan liittyvät osa-alueet, joissa Suomella on mahdollisuus olla maailman parhaiden joukossa. Tämän ympärille on laadittava strategia, johon kytketään koko kasvipohjaisen ruuan arvoketju. Ajelehtimalla ruokamurroksessa ilman strategiaa emme päädy Suomelle optimaaliseen asemaan.

Yhteinen, ääneen lausuttu suunta vapauttaa arvoketjun toimijoita tekemään yhteneviä kauaskantoisia päätöksiä. Esimerkiksi koulutustarjontaa voidaan suunnata vastaamaan huomisen tarvetta, alkutuottaja voi päättää viljelykierron päivittämisestä ja yksityisiä kotimaisia ja ulkomaisia investointeja saadaan liikkeelle kohteisiin, joita yhteiskunnan rakenteiden tiedetään jatkossa tukevan. Samaan suuntaan kulkeminen synnyttää synergiaetuja, jotka vievät koko kasvipohjaisen ruuan toimialaa ja sen myötä myös suomalaista ruoka-alaa eteenpäin.

Strategiaa on täydennettävä kansallisella kasvipohjaisen ruuan toimintasuunnitelmalla. Samassa yhteydessä on allokoitava ruokajärjestelmän kehittämiseen suunnattuja varoja toimintasuunnitelman toteutukseen. Tehokkuuden kannalta on olennaista, että rahoituspaketista tehdään poliittinen päätös, mutta yksittäisistä rahoitettavista

toimenpiteistä päättää asiantuntijoista koostuva toimielin. Tanskassa tämä toteutettiin rahastoimalla investointipaketti ja nimittämällä rahastolle, Plantefondenille, asiantuntijahallitus.

Yhteistä näkemystä ja motivaatiota muodostamassa

JACOB JENSEN
Tanskan
elintarvike-,
maatalous- ja
kalastus-
ministeri

Tanskassa julkaistiin syksyllä 2023 kansallinen kasvipohjaisen ruuan toimintasuunnitelma, joka alkaa sanoilla "Plant-based foods are the future", kasvipohjaiset ruuat ovat tulevaisuus. Kirjoittajana on elintarvike-, maatalous- ja kalastusministeri Jacob Jensen, joka jatkaa listaamalla heti perään toimintasuunnitelman allekirjoittaneet Tanskan parlamentin kymmenen puoluetta. Tanskassa on vahva konsensus siitä, että kasvipohjaiseen ruokaan panostaminen ajaa koko maan etua.

Myös Suomessa on sanottava ääneen kasvipohjaisen ruuan olevan tulevaisuus. Tunnistamalla ja tunnistamalla ruokamurroksen mahdollisuudet ja haasteet voidaan luoda yhtenäinen tilannekuva, mitä kasvipohjaisen ruuan edellytyksiin panostamisella voidaan saavuttaa. Tuon kuvan varaan on mahdollista rakentaa läpi puoluekentän ulottuvaa tarmoa. Kun toimia tehdään nojaten yhteiseen ymmärrykseen siitä, että ne edistävät Suomen kokonaisvaltaista etua, kasvipohjaisen ruuan asia ei jumitu poliittiseen tai ideologiseen kitkaan.

EHDOTUKSIA TOIMENPITEIKSI

- Maa- ja metsätalousministeriön Kestävä ja kannattava ruokajärjestelmä -hallitusohjelmakokonaisuudessa syvennyttään kasvipohjaisen ruuan alaan erityisen potentiaalisena kasvun lähteenä.
- Sisällytetään kasvipohjainen ruoka osaksi Maa- ja metsätalousministeriön luotsaamaa kasvuohjelmaa arvoketjua monipuolisesti vahvistavien toimenpiteiden laatimiseksi.
- Tehdään poliittinen päätös olemassa olevan ruokajärjestelmään tarkoitetun rahoituksen allokoinnista toimenpiteiden toteutukseen ja annetaan tehtävä tarkemmasta kohdennuksesta asiantuntijaryhmälle.
- Luodaan kasvipohjaiselle ruualle oma pitkän aikavälin strategia.

KEHITYKSEN SEURANTA EDELLYTTÄÄ TÄSMÄLLISEMPÄÄ

TILASTOINTIA JA POHJATIETOA

PÄÄKOHDAT

- Alan kehityksen ja toimien vaikuttavuuden seuraamiseksi on nykyisiä tilastointikäytäntöjä päivitettävä.
- Käytössä olevat toimialaluokitukset ja CN-nimikkeistö eivät tarjoa riittävän tarkkaa tietoa kasvipohjaisesta ruuasta.
- Maatalouden tilastot eivät tarjoa tietoa maataloustuotteiden käyttötarkoituksesta, jolloin niiden elintarvikekäytön kehityksestä ei ole seurantaa.

Jotta julkisia toimia kasvipohjaisen ruuan edistämiseksi voidaan entistä paremmin perustella ja niiden vaikuttavuutta mitata, tarvitaan siihen soveltuvia tilastoja ja selvityksiä.

Tietoa päätöksenteon tueksi

Tietoperusteisen päätöksenteon tueksi tarvitaan vahva ymmärrys kasvipohjaisen ruuan nykytilanteesta ja potentiaalista. Täsmällisten tietotarpeiden tunnistamiseksi tarvitaan erillinen selvitys.

Esimerkiksi kasvipohjaisen ruuan vaikutukset työllisyyteen kansantaloudellisella ja aluetaloudellisella tasolla olisi tarpeellista selvittää. Lisäksi kasvipohjaisen syömisestä yleistyksen vaikutuksia on vertailltavuuden parantamiseksi muunnettava euroiksi. Esimerkiksi Kööpenhaminan yliopisto on arvioinut, että ravitsemussuosituksen mukainen syöminen saisi aikaan terveydenhuollossa noin 2,7 miljardin euron vuosittaiset säästöt. Luonnonvarakeskuksen Ruo-

ka-ala kasvuun viennin ja ruokainnovaatioiden vetämänä -raporttia jatkava selvitys ruokateknologian viennin lisäarvopotentialista auttaisi hahmottamaan, mitä Suomi voi saavuttaa ruokaosaamisen edelläkävijänä.

Tarkemmat toimialaluokitukset ja maatalouden tilastot auttavat seurannassa

Ruokasektorilla käytetyt toimialaluokitukset sekä maatalouden tilastot ovat kasvipohjaisen ruuan näkökulmasta vaillinaisia. Tämän vuoksi alan vaikutuksista esimerkiksi työllisyyteen ja vientiin ei ole saatavilla seurantadataa.

Vaillinaisen toimialaluokituksen vuoksi esimerkiksi perinteisen lihatalon tuottamat kasvipohjaiset ruuat näkyvät lihateollisuuden kasvuna. Ulkomaankaupan seurannassa käytettävässä CN-nimikkeistössä ei nykyisin huomioida vienti- ja tuontiartikkelien käyttökohteita. Näin ollen tuodusta proteiini-isolaatista ei tilastoida päätyikö se lihahalosteisiin vai kasviproteiinituotteisiin. Kun toimialaluokitukset ja CN-nimikkeistöt ovat vaillinaisia, kasvipohjaisten tuotteiden kohdalla yritykset navigoivat vaihtelevin käytännöin, mikä on korjattava ohjeistuksella yhtenäisistä menettelytavoista. Lisäksi Suomen on vaikutettava Euroopan komissioon luokittelujen ja nimikkeistöjen päivittämiseksi.

Maatalouden tilastointiin on tärkeä saada mukaan yhä useamman raaka-aineen käyttökohteet. Esimerkiksi härkäpavun elintarvikekäytöstä ei ole tilastotietoa, vain tuotantoa tilastoidaan. Mahdollisuus raaka-aineiden elintarvikekäytön kehityksen seurantaan auttaisi myös viljelijöitä viljelykierron suunnittelussa.

Todenmukaisesta kasvipohjaisten ruokien markkinadatasta olisi hyötyä julkisessa päätöksenteossa ja tutkimuslaitosten käytössä. Tällä hetkellä esimerkiksi Päivittäistavarakauppa ry:n tarjoamasta datasta puuttuu kasvipohjaiset tuotteet huomioiva tuoteryhmien jaottelu sekä myyntivolyymit. Tällöin mielekästä analyysia tuotteiden kulutuksesta ei ole mahdollista tehdä.

Moni tilastointikäytäntö, kuten toimialaluokittelu on peräisin EU-tasolta, eikä jäsenvaltioiden itsensä säädeltävissä. Ennen virallisten käytäntöjen päivittämistä Suomessa on kehitettävä alaa palvelevaa tilastointia. Tähän tarvitaan ensisijaisesti tilastoviranomaisia, alkutuotantoa, elintarviketeollisuutta ja vähittäiskauppaa.

Alan vaikutuksista esimerkiksi työllisyyteen ja vientiin ei ole saatavilla seurantadataa.

EHDOTUKSIA TOIMENPITEIKSI

- Toteutetaan analyysi kasvipohjaisen ruuan työllisyysvaikutuksista niin elinkeinoelämässä kuin alkutuotannossa.
- Selvitetään ruokateknologian lisäarvopotentialia.
- Maatalouden tilastointia kehitetään huomioimaan raaka-aineiden elintarvikekäyttö nykyistä täsmällisemmin.
- Suomi vaikuttaa Euroopan komissioon luokittelujen ja nimikkeistöjen päivittämiseksi.
- Tehdään ohjeistus yhtenäisistä menettelytavoista nykyisten toimialaluokitusten ja CN-nimikkeistön soveltamiseksi.

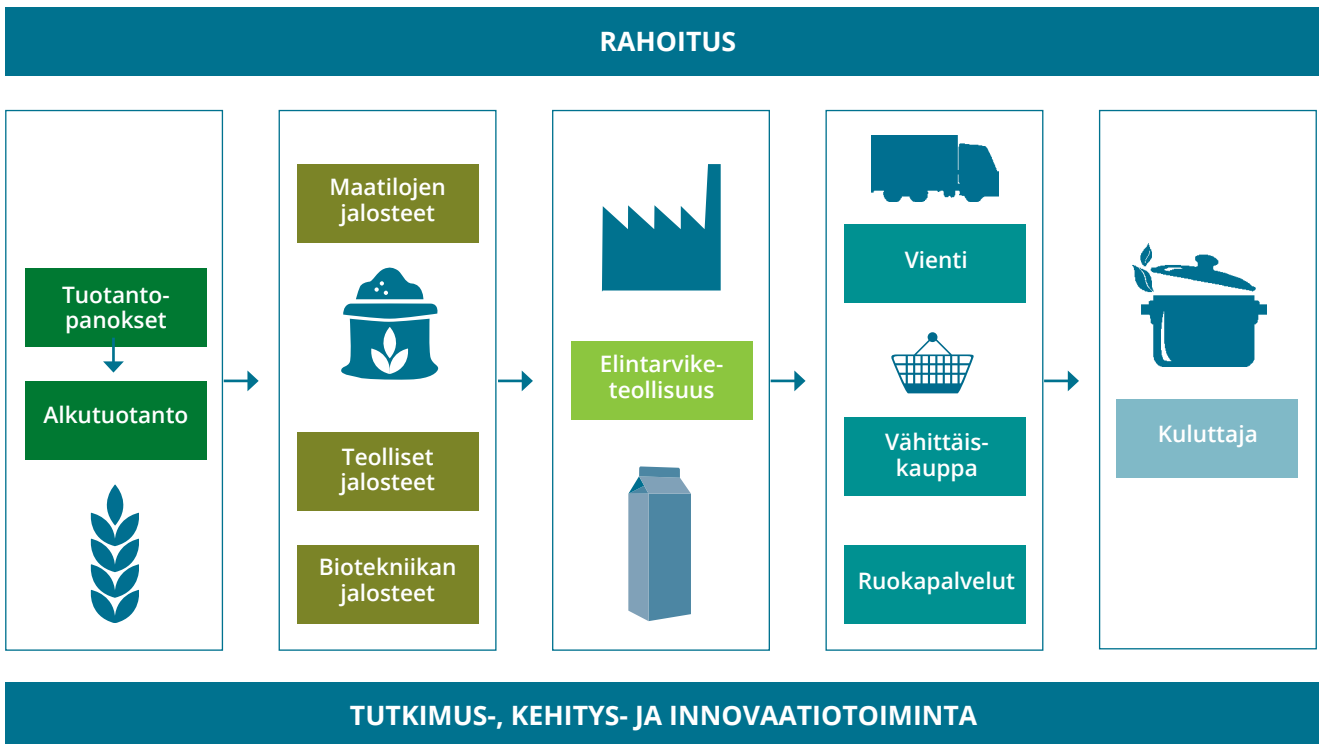

© MOSTAFAEISSA 247 / SHUTTERSTOCK

ARVOKETJUA KEHITTÄMÄLLÄ KORJAAMME PARHAAN SADON

Eheä arvoketju luo pohjan kasvipohjaisen ruuan toimijoiden toimintaedellytyksille ja vahvistaa alan arvонуontikykyä. Ruuan arvoketjua hahmottaessa yksinkertaistukset ovat välttämättömiä moninaisten osien ja niiden keskinäisten monimutkaisten riippuvuussuhteiden vuoksi. Tätä selvitystä tehdessä kasvipohjaisen ruuan ala on nähty pelloilta pöytään kulkevana ketjuna, jonka osia ovat alkutuotanto, jalostava raaka-aineteollisuus, elintarviketeollisuus, jakelukanavat ja kuluttaja, sekä tukevat toimet, kuten TKI-toiminta ja rahoitus.

Kun arvoketjua kehitetään, on priorisointi ensisijaista. On keskityttävä kriittisimpiin heikoihin kohtiin, jotka kaipaavat vahvistusta, sekä niihin vahvuuksiin, joiden varaan menestyvää alaa voi rakentaa.

ALKUTUOTANNON JA JALOSTAVAN TEOLLISUUDEN

RAAKA-AINEIDEN SAATAVUUS ON VARMISTETTAVA

PÄÄKOHDAT

- Kasvipohjaisen ruuan yleistyminen vaatii alkutuotannon monipuolistamista.
- Monipuolistaminen on koordinoitava teollisuuden ja alkutuotannon välillä, jotta kysyntä ja tarjonta kohtaavat.
- Erikoistumalla tiettyihin kasveihin Suomessa on mahdollisuus kehittää ingredienttejä ja kasvisruokatuotteita, joiden kansainväliset markkinat eivät ole vielä saturoituneet.
- Huoltovarmuus ja arvonluontikyky kärsivät etenkin ohuesta ingredientteollisuudesta.
- Jalostusasteita suunniteltaessa on huomioitava koko arvoketju, jotta voidaan varmistaa esimerkiksi sivuvirtojen tehokas hyödyntäminen ja näin mahdollisimman korkea arvonluonti.
- Hidasta reagoitua ingredientteollisuuden kehittämiseksi ei saa toistaa bioteknologian arvoketjujen kohdalla.

Alkutuottajaa on kannustettava ihmisravinnoksi tarkoitettujen kasvien monipuoliseen tuottamiseen viljelykierrossa.

Suomessa viljellään kasvipohjaisen ruuan tuottamisen kannalta hyvinkin oleellisia ja kansainvälisesti kiinnostavia kasveja, kuten hernettä, härkäpapua ja kauraa. Näillä kasveilla katsotaan yleisesti ottaen olevan merkittävä rooli suomalaisen kasvipohjaisen ruuan pohjana. Ne soveltuvat hyvin elintarviketeollisuuden tuotekehityksen tarpeisiin ja luovat erityisyydessään vientipotentiaalia.

Monipuolisempi alkutuotanto mahdollistaa erikoistumisen

On varmistettava, että oikeita raaka-aineita on saatavilla oikean laatusuhteena ja oikeaan aikaan. Tämä toteutuu, kun tietoa kulutuksen muutoksista, elintarviketeollisuuden tarpeista sekä alkutuotannon ja jalostavan teollisuuden mahdollisuuksista kulkee läpi arvoketjun. Kun kasvipohjaisen ruuan tuotantomäärät kasvavat kotimaan kysyntään ja vientimahdollisuuksiin vastaamiseksi, on tarvittujen raaka-aineiden viljelyn hehtaarialaa tarpeen kasvattaa hallitusti.

Alkutuottajaa on kannustettava ihmisravinnoksi tarkoitettujen kasvien monipuoliseen tuottamiseen viljelykierrossa. Riskien jakaminen on keskeistä. Elintarviketeollisuudella on viljelysopimusten avulla tähän mahdollisuus, mutta myös tukien allokoinnilla on merkittävä vaikutus.

Tanskan kasvipohjaisten ruokien arvoketjujen vahvistamiseen tarkoitettussa 168 miljoonan euron investointipaketissa alkutuotannon monipuolistaminen on merkittävässä osassa. Siihen allkoitiin EU:n eco-schemen puitteissa 78 miljoonaa euroa jaksottaen rahoitus viiden vuoden ajalle. Vastaavaa rahoitusta tulisi Suomessa ohjata riskin jakamiseen tukemalla viljelijöitä uusien proteiinikasvien viljelyn aloitusvaiheessa ja kokeiluissa. Työ- ja elinkeinoministeriön vuonna 2022 julkaisemassa kestävä kehityksen rahoituksen tiekartassa ehdotetaan, että mekanismi voisi olla samankaltainen kuin tuotekehityslainassa, jolloin valtio osallistuu riskinjakoon, mikäli viljelykoe epäonnistuu. Tukien sijaan Suomessa ilmenee viljelyä monipuolistaessa paikoittaisia kannustinloukkuja, kun uusia kasveja kokeillessa sadon menetyksestä on riski menettää myös osa tuista.

Erityiset raaka-aineet tarjoavat erikoistumisen myötä Suomelle vahvuuksia vientimarkkinoilla. Esimerkiksi härkäpapu- ja kauratuotteiden maailmanmarkkinat eivät ole vielä saturoituneet. Monipuolisten raaka-aineiden tarjoamat erikoistumisen mahdollisuudet koskevat niin ruokatuotteita kuin ingredienttejä. Erityisen kiinnostavia erikoiskasveista ovat herneen ja härkäpavun lisäksi esimerkiksi öljyhamppu, rypsi, rapsi ja lupiini.

Useiden erikoiskasvien eduksi on nostettava myös niiden typensidonta, mikä vähentää monen tuonnista riippuvaisen tuotantopanoksen tarvetta. Ruuantuotannon omavaraisuus ja huoltovarmuus vahvistuvat.

On tärkeää luoda yhteinen ymmärrys siitä, missä kasveissa piilee parhaat erikoistumisen mahdollisuudet ja olosuhteiden myötä suhteellinen kilpailuetu. Tällöin niiden jalostamiseen, sopimusviljelyyn, tutkimukseen ja niistä valmistettujen tuotteiden kehittämiseen voidaan panostaa synkronoidusti läpi arvoketjun saavuttaen myös skaala- ja synergiahöyryjä. Kauran ympärille ajan saatossa muodostunut poikkeuksellinen osaaminen antaa osviittaa erikoistumisen ja keskittymisen kautta aukeavista mahdollisuuksista.

Kotimainen jalostava raaka-aineteollisuus on välttämätön

Hyvin ohut jalostava teollisuus on kotimaisen kasvipohjaisen ruuan arvoketjussa erityisen merkittävä kohta, josta taloudellista arvoa menetetään ulkomaille. Kasviproteiinituotteiden valmistuksessa vaaditut pitkälle jalostetut arvokkaat proteiinijalosteet, kuten -isolaatit tuodaan Suomeen. Näin ollen Suomeen jäävä työ ja arvo tulevat pikemminkin vähäarvoisista jalostamattomista raaka-aineista.

Tilanne on kasviproteiineja valmistaville yrityksille hankala, sillä proteiinijalosteita tarvitsevien tuotteiden kotimaisuusaste jää väistämättä tahdottua alhaisemmaksi. Tämä aiheuttaa ongelmia esimerkiksi julkisten ruokapalveluiden kilpailutuksissa ja kotimaisiin tuotteisiin sitoutuneiden vähittäiskauppaketjujen tavoitteiden täyttymisessä. Ylipäänsä kasviproteiinituotteiden hyväksyttävyyttä kärsii kotimaisuutta arvostavissa sidosryhmissä.

Päättäjien, ministeriöiden ja yksityisten markkinatoimijoiden on tiivistettävä vuoropuheluaan, jotta ratkaisut riittävän monipuolisen jalostavan teollisuuden synnyttämiseksi Suomeen löytyvät. Vaikka aloitteen ja rahoituksen tehdashankkeisiin on syytä tulla yrityksiltä, on julkisella rahoituksella mahdollisuus vivuttaa yksityisiä investointeja. On tärkeää selvittää, minkälaisista tukevista julkisista toimista suoran vipurahoituksen lisäksi hankkeet hyötyisivät. Tiedonvaihtoon on osallistettava toimijoita läpi arvoketjun, jotta suunnitellut ingredientit vastaavat elintarviketeollisuuden tarpeisiin, sivuvirrat hyödynnetään tehokkaasti ja tarvittavien viljeltyjen raaka-aineiden saatavuus varmistetaan.

Ilman omaa ingredienttiteollisuutta kotimainen ruokajärjestelmä ei vastaa tulevaisuuden vaatimuksiin. Sen lisäksi, että olennaisien aineosien riippuvuus tuonnista laskee kasviproteiinien kotimaisuusastetta ja saa aikaan taloudellisia menetyksiä, heikentää se merkittävästi huoltovarmuutta. Nykyisin proteiinijalosteita, kuten konsentraatteja ja isolaatteja, tuodaan esimerkiksi Kanadasta, Kiinasta ja Manner-Euroopasta.

Bioteknologian kehittyminen ja erityisesti läpimurrot fermentoinnin soveltamisessa luovat proteiinien lisäksi kasvipohjaiselle ruualle tulevaisuudessa uusia olennaisia ainesosia, kuten rasvoja ja aromeja. Tällaisten ingredienttien globaalit arvoketjut ovat vasta muotoutumassa. Panostamalla bioteknologian innovaatiotoimintaan ja syntyvien sovellusten kaupallistamiseen on mahdollisuus, että vastaisuudessa muiden maiden vaillinaisia arvoketjuja paikataan hankkimalla ingredienttejä Suomesta.

**Ilman omaa
ingredientti-
teollisuutta
kotimainen
ruokajärjestelmä
ei vastaa
tulevaisuuden
vaatimuksiin.**

EHDOTUKSIA TOIMENPITEIKSI

- Allokoidaan maataloustukia alkutuotannon monipuolistamiseen.
- Vahvistetaan arvoketjun yhteistä ymmärrystä, mihin jalostamattomiin ja jalostettuihin raaka-aineisiin Suomessa kannattaa erityisesti panostaa.
- Tehdään päätös luoda Suomeen riittävän monipuolinen jalostava raaka-aineteollisuus huoltovarmuuden takaamiseksi.

© IMAGE SOURCE TRADING LTD / SHUTTERSTOCK

SUOMEN ASEMAA RUOKATEKNOLOGIAN KÄRKIMAANA VAHVISTETTAVA

PÄÄKOHDAT

- Suomi on ruokateknologiaosaamisen kärkimaita ja asemaa on syytä vahvistaa määrätietoisesti.
- Ruokateknologia tarjoaa Suomelle paikan erikoistumiseen, mikä tulee huomioida ruokastrategiaa luodessa.
- Julkisilla TKI-panostuksilla syntyvät innovaatiot ja sen mahdollistamat tuotekehityspalvelut vievät alaa laajasti eteenpäin luomalla edellytyksiä koko yrityskenntälle.

Ruokateknologia-osaaminen ja korkean teknologian ingredientit tarjoavat Suomelle mahdollisuuden erikoistumiseen.

Suomi on jo nyt saavuttanut erityisen aseman uuden ajan ruokateknologian edelläkävijänä. Markkinakokoon nähden Suomessa on kehitetty poikkeuksellinen määrä ruokateknologian innovaatioita ja niitä hyödyntäviä ruokasovelluksia, mitä esimerkiksi Ruotsissa kadahditaan. Suomessa on sisäistettävä erityinen asemamme itskin – entistä määrätietoisemmin sitä vahvistaen.

On arvioitava, voiko Suomen kasvipohjaisen ruuan strategia nojata ruokateknologiaan ja korkean teknologian ingredienttien tuotantoon.

Julkiset TKI-investoinnit vievät koko alaa eteenpäin

Uudenlaista ruokateknologiaa kehittäessä perustutkimuksella on merkittävä rooli. Yksityisillä toimijoilla on rajallinen mahdollisuus panostaa korkean teknologian kehittämiseen, jolloin innovaatiot koskevat herkästi olemassa olevien tuotekonseptien vähittäistä kehitystä. Tutkimuslaitosten luomat radikaalit innovaatiot edistävät koko alaa, kun ne ovat laajasti hyödynnettävissä.

Olenainen osa uusien kasvipohjaisten ruokien tuotekehitystä on tutkimuslaitosten tarjoamat fasiliteetit ja osaaminen. Kasvipohjaisia ruokia kehittävät yritykset ovat usein pieniä tai keskikokoisia, jolloin usealla toimijalla on korkea kynnyks investoida omiin koelaitteistoihin. Tuotekehityspalveluihin laitteistojen ohella kuuluva kulloiseenkin raaka-aineeseen ja teknologiaan

keskittynyt asiantuntemus tehostaa yritysten innovaatiotoimintaa, kun tarvittavaa osaamista ei tarvitse kunkin toimijan kurtuttaa erikseen. Tuotekehityspalvelujen käyttöaste on tällä hetkellä korkea, eikä kysyntään pystytä vastaamaan. Vapaiden tai puuttuvien koelaitteiden ja tarvittavan osaamisen perässä tuotekehittäjät suuntaavat ulkomaille, mikä nostaa kehitysprojektien kustannuksia.

Yliopistojen ja tutkimuslaitosten rooli on synnyttää aihioita ja edellytyksiä yritysten tuotekehityksen pohjaksi. TKI-panostukset julkiseen tutkimukseen eivät pienennä tarvetta yritysten vahvalle innovaatiotoiminnalle. Pikemminkin odotukset yritysten omista innovaatioista kasvavat edellytysten parantumisella. Elintarviketeollisuutta on kannustettava investoimaan niin omaan innovaatiotoimintaan kuin startupien rahoitukseen. Tutkimuslaitosten fasilitoima ekosysteemit toiminta mahdollistaa startupien syntymistä ja niiden törmäyttämistä elintarvikealan yritysten kanssa.

Teknologian kaupallistaminen

Ruokamurroksen liiketoiminnallisista mahdollisuuksista puhuttaessa keskitytään usein kasvipohjaisiin ruokasovelluksiin, mutta niiden lisäksi kaupallistettavissa on ruokateknologia, valmistusmenetelmät ja osaaminen. Teknologian kaupallistamisen koetaan jäävän vähemmälle huomiolle, kun TKI-rahoitus painottuu tutkimukseen. Syntyvien innovaatioiden potentiaalia kasvun lähteenä ei tällöin onnistuta täysin lunastamaan.

Julkisille tutkimuslaitoksille tarkoitettu Research-to-Business -rahoitus on pääperiaatteiltaan tarkoituksenmukainen väline teknologian kaupallistamiseen. Tutkimusryhmien kyvykkyyksien jatkeeksi tarvitaan uutta kaupallista osaamista sekä yrittäjähenkisyyttä. R2B-rahoituksen ja tutkimuslaitosten omia ehtoja on syytä tarkastella liiketoimintaa käynnistäessä. Se auttaisi osaamisen ja jatkorahoituksen houkuttelemista ja näin vahvistaisi innovaatioiden kaupallisia edellytyksiä.

Suomen ruokateknologian rahoitusekosysteemi, jota tuetaan monipuolisesti julkisella rahalla, toimii verrattain hyvin varhaisen vaiheen yrityksille. Pullonkaulaksi muodostuu skaalausvaihe, johon Suomessa olevat pääomat eivät riitä. Yritysten kehittämisen teknologian skaalaamiseen ja kaupallistamiseen soveltuvia EU-rahoitusvälineitä on kohtuullisesti olemassa, mutta osaaminen niiden hyödyntämiseksi on vaillinaista. Tietoa soveltuvista EU-rahoituksista ja apua niiden hakemiseksi tarvitaan. Poliittiset signaalit alan edistämiseksi sekä maakuvan muodostaminen ruokateknologian ympärille edistäisivät kaivattujen ulkomaisten yksityisten investointien houkuttelua.

EHDOTUKSIA TOIMENPITEIKSI

- Rakennetaan maakuva vahvemmin ruokateknologiaosaamisen ympärille.
- Ohjataan TKI-rahoitusta ruokateknologian, valmistusmenetelmien ja osaamisen kaupallistamisen kiihdyttämiseen.
- Tuetaan yritysten EU-rahoituksen hakemista.

OSAAMISTARPEEN MUUTOKSEEN ON VASTATTAVA

PÄÄKOHDAT

- Osaamistarve ruokateollisuudessa ja ammattikeittiöissä muuttuu ruokavalioiden ja ruokateknologian kehittyessä.
- Ruokapalveluiden ammattilaisten raaka-aineiden tuntemusta, reseptiikan luomista, sekä tietoa kasvisruokailuun ohjaavista käytännöistä on vahvistettava.
- Pula relevantista osaamisesta on jo nyt ilmeinen tutkimuslaitoksissa ja elintarviketeollisuudessa.
- Muuttuvaan ja kasvavaan osaamistarpeeseen vastaaminen koskee kaikkia koulutusasteita ammattikoulusta tohtorikoulutukseen.
- Suomen profiloituminen kasvipohjaisen ruuan edistäjänä ja ruokateknologian kärkimaana ohjaisi oppilaitoksia luomaan osaamistarpeeseen vastaavia koulutusohjelmia ja houkuttelisi ulkomaisia osaajia.

Julkisin varoin kerran kehitettyä reseptiikkaa tulee saada hyödynnettäväksi mahdollisimman laajasti julkisissa ruokapalveluissa. Laadukkaan reseptiikan puuttuminen ei sinänsä ole pullonkaulana, vaan se, että ruokapalvelut yksittäin joutuvat sitä alusta saakka kehittämään.

Kasvipohjaiset ruuat eivät ole ruokapalveluissa ja niiden hankintapolitiikassa tasavertaisessa asemassa liha- ja maitotuotteiden kanssa. Epäsuhtaa tuovat mm. hinnoitteluun vaikuttavat seikat, kuten koulumaitotuki, sekä henkilöstön vaillinainen osaaminen ja suhtautuminen kasvisruokaan erityisruokavaliona.

Kansallisessa ja kunnallisessa, sekä hyvinvointialueiden päätöksenteossa on taattava julkisille ruokapalveluille resurssit täyttää niille asetetut tavoitteet kestävydestä ja terveellisestä syömisestä. On varmistettava, että koulutuksiin osallistuminen on ruokapalveluiden henkilöstölle arjessa mahdollista, kasvipainotteiseen syömiseen tähtääviä kehitysprojekteja voidaan hankkia ostopalveluina

Uudenlaiset kasvipohjaiset ruuat tarvitsevat uudenlaista osaamista niin keittiöissä, tutkimuslaitoksissa kuin elintarviketeollisuudessa. Koulutustarpeet ja tarvittava resursointi koskevat kaikkia koulutustasoja ammatillisesta koulutuksesta tohtorikoulutukseen. Ruokapalveluiden ammattilaisten osaamisen kehittämällä katsotaan olevan erityinen tarve.

Ruokapalveluiden osaamisen vahvistaminen

Joukkoruokailut on tunnistettu keskeisiksi paikoiksi ruokavalioiden kehittämisessä kasvipainotteisemmiksi. Niissä on matala kynnyks kokeilla uusia ruokia ja poiketa vakiintuneista ruokavalinnoista, jolloin ruokapalveluiden tarjontaa kehittävät toimenpiteet ja interventiot ovat tehokkaita. Myös päivittyvien ravitsemussuosittelusten myötä kasvisruokien tarjoaminen yleistyy ruokapalveluissa, mikä korostaa osaamisen merkitystä.

Ruokapalveluiden henkilöstölle tarkoitettuja kouluttautumismahdollisuuksia on kehitettävä ja skaalattava entisestään. Käytännönläheisen koulutuksen lisäksi on huomioitava myös kasvipainotteiseen ruokailuun ohjaavat parhaat käytännöt. Nämä liittyvät esimerkiksi nimeämiseen ja esillepanoon.

Osaamisen kehittäminen on koettu viestinnällisesti hankalaksi aiheeksi, sillä lisäkouluttautumiseen viittaaminen tulkitaan helposti ammattitaidon kyseenalaistamiseksi. Hankehakujen ja itse hankkeiden valmisteluun on osallistettava ruokapalveluiden ammattilaisia hyväksyttävyyden ja tarkoituksenmukaisuuden varmistamiseksi. Yhtä lailla saattamalla elintarviketeollisuuden ja ruokapalveluiden tuotekehittäjiä sekä kilpailutuksista vastaavia vuoropuheluun, parhaassa tapauksessa reseptien ja tuotteiden yhteiskehitykseen, kysyntä ja tarjonta saadaan kohtaamaan entistä paremmin.

Joukkoruokailut on tunnistettu keskeisiksi paikoiksi ruokavalioiden kehittämisessä kasvipainotteisemmiksi.

ja raaka-aineiden hankinnan määrärahat mahdollistavat maukkaan kasvipohjaisen ruuan valmistamisen.

Kehittyvä ruoka-ala vaatii uudenlaista osaamista

Muuttuviin ruokatottumuksiin vastaamiseksi ja ruokateknologian kehityksen hyödyntämiseksi tarvitaan uudenlaista osaamista. Ruokamurroksen keskellä korostuu erityisesti tarve innovaatiohenkisistä osaajista.

Osaajatarpeen täyttäminen on huomioitava koulutus päätöksissä hyvissä ajoin kysyntään vastaamiseksi. Poliittisella signaalilla kasvipohjaisen ruuan, sen tuotannon ja kehittämisen merkittävästä roolista tulevaisuuden kotimaisessa ruokajärjestelmässä olisi vahva ohjaava vaikutus oppilaitosten päättäessä tarjoamistaan koulutusohjelmista.

Ruokateknologiaan ja tuotekehitykseen liittyvästä osaamisesta on jo nyt pula niin tutkimuslaitoksissa kuin elintarviketeollisuudessa. Uusien innovaatioiden synnyttämiseksi on huolehdittava, että työvoimaa riittää niitä tekemään. Koulutuspolitiikka on tarpeen huomioida osana innovaatiopolitiikkaa.

Hyvä esimerkki tarvittavasta koulutuksesta on Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu XAMK:n uusi kasvipohjaisen ruuan erityisesti huomioiva elintarviketekniikan koulutusohjelma. Yhä useampia liha-, maito- ja viljateknologiaan rinnastettavia kasvipohjaisen ruuan koulutuskokonaisuuksia on perustettava vastaamaan tulevaisuuden tarpeisiin.

Uudet koulutusohjelmat ovat myös aluepolitiikkaa. Ruokamurroksen oikeudenmukaisen toteutumisen kannalta on tärkeää, että innovatiiviset osaajat eivät ole sijoittuneet vain Etelä-Suomeen.

Bioteknologialla ennustetaan erityisesti olevan tulevaisuudessa yhä merkittävämpi rooli ruuantuotannossa, jolloin osaamistarve on vaarana muodostua pullonkaulaksi. Suomella on bioteknologian saralla moni kilpailukykytekijä puolellaan, mutta kärkimaaksi yltäminen vaatii tulevaisuudessa yhä vahvemman osaajapohjan kouluttamista.

Suomen profiloituminen kasvipohjaisen ruuan ja siihen liittyvän ruokateknologian kärkimaana loisi ulkomaisten huippuosaajien houkuttelemiseen luontaista imua. Yhtä lailla on varmistettava, että Suomessa koulutetut kansainväliset osaajat jäävät maahan.

Koulutustarve ei koske ainoastaan elintarviketekniikkaa, vaan kasvipohjaisen ruuan yleistymisestä seuraavat uudenlaiset osaamistarpeet on huomioitava myös muun muassa ravintola-alan ja ravitsemustieteiden koulutusohjelmissa. Tanskan kasvipohjaisen ruuan toimintasuunnitelmassa täydennyskoulutusmahdollisuudet on huomioitu monipuolisesti määrärahojen kera.

EHDOTUKSIA TOIMENPITEIKSI

- Kehitetään ja skaalataan nykyisiä hankkeita, jotka vahvistavat ruokapalveluiden ammattilaisten osaamista. On tärkeää, että heidät osallistetaan suunnitteluprosessiin.
- Tehostetaan kasvipohjaisen ruuan reseptiikan leviämistä julkisten ruokapalveluiden välillä.
- Monistetaan 2024 päättyvä Luomutetaan ruokapalvelut -hankkeen konsepti soveltuvaksi kasvipohjaisen ruuan edistämiseen.
- Julkisille ruokapalveluille asetetaan tavoite kasvipohjaisten ruokien osuuden kasvattamisesta. Tavoitteen toteutumista tuetaan tarkastamalla henkilöstön palkitsemisohjelmien rakennetta.
- Kohdennetaan TKI-rahoitusta myös ruoka-alan koulutukseen.
- Päittäjiltä tarvitaan selkeä signaali pitkäjänteisestä ja laaja-alaisesta kasvipohjaisen ruuan alan kehittämisestä, jotta oppilaitokset voivat päivittää koulutustarjontaansa.

KASVISRUUAN VALTAVIRTAISTAMISESSA ON HUOMIOTAVA NORMIT

PÄÄKOHDAT

- Hinta ja maku eivät yksin ratkaise ruokatottumusten muuttumista kasvipainotteisemmiksi – normeilla ja yhteiskunnan rakenteilla on vahva rooli.
- Kasvisruoka kärsii asemasta vaihtoehtoisena, erityisenä valintana.
- Tutkittu tieto kuluttajakäyttäytymisestä ei välity ruoka-alan päätöksentekijöiden tueksi.
- Kasvisruuan hyväksyntää lisäksi sen edistämisen tunnistaminen Suomen yhteisenä etuna.

Kasvipohjaisen ruuan yleistymisen ratkaisuksi esitetään usein hintaan ja makuun vaikuttamista. Hintapisteen laskemisella ja tuoteominaisuuksien kehittämällä entisestään on kiistaton vaikutus. Tällöin jätetään kuitenkin huomiotta normien ja rakenteiden vaikutus tapoihin ja tottumuksiin perustuviin ruokavalintoihin. Esimerkiksi pinaattilettujen suosio osoittaa, ettei kasvisruoka aina vaadi kehitystä ominaisuuksiin tai hintaan. Näin ollen esimerkiksi palkokasvien valtavirtaistaminen vaatii muutosta pikemminkin kuluttajien tottumuksia ohjaaviin rakenteisiin ja normeihin.

Kasvipohjainen ruoka kärsii edelleen asemasta vaihtoehtoisena, erityisenä valintana. Erityisyyden korostaminen ja marginalisointi on usein tahatonta. Esimerkiksi koulujen kasvisruokapäivien tai vähittäiskauppojen erillisten kasvisruokahyllyjen on ajateltu yleistävän kasvipainotteista syömistä, mutta toimilla on tahtomatta korostettu poikkeavuutta ja rajattu kasvisruuan kohderyhmää.

Tutkittu tieto saatettava päätöksenteon tueksi

Kuluttajakäyttäytymisen ymmärryksestä ammentava kasvisruuan normalisointi on huomioitava toimenpiteissä kasvipohjaisen ruuan edistämiseksi teknologiakeskeisempien ratkaisujen ohella.

Tanskassa 1,8 miljoonan euron PlantPro-hankkeen tarkoituksena on neljän vuoden aikana selvittää, miten kuluttajien valintoja voidaan ohjata kohti kestävämpiä, kasvipainotteisia ruokavalioita ja miten kasvisruokien hyväksyntää saadaan vahvistettua. Vuonna 2024 päättyvän hankkeen lopputuloksena odotetaan vahvistetun markkina- ja kulutusymmärryksen pohjalta suosituksia politiikka-toimiksi.

Erityisen tärkeää on varmistaa, että kerätty tieto ja toimenpidesuosituksukset tavoittavat oikeat tahot. Haasteena on saada tutkittu

kuluttajakäyttäytymistä koskeva tieto elintarviketeollisuuden, vähittäiskauppojen, ruokapalveluiden ja päättäjien päätöksenteon tueksi.

Yhteisen edun ymmärtäminen vahvistaa hyväksyttävyyttä

Kasvisruuan hyväksyttävyyttä parantaisi se, että alan edistäminen tunnistettaisiin Suomen yhteisenä etuna. Edelleen kasvipohjaisen ruuan nähdään olevan vastoin kotimaisen ruokajärjestelmän etua. Tämä johtaa myös kuluttajien ja etenkin alkutuottajien vastahakoisuuteen.

Hyväksynnän vahvistamiseksi tarvitaan jaettava ymmärrystä ja julkista puhetta siitä, kuinka kasvipohjaisen ruuan edistäminen palvelee huoltovarmuutta, omavaraisuutta, maatalouden resilienssiä ja taloudellista kehitystä ympäristö- ja ilmastohyötyjen lisäksi. Tanskan kasvipohjaisen ruuan toimintasuunnitelma on hyvä esimerkki siitä, miten yhteisen edun taakse saadaan sitoutettua koko puoluekenttä.

EHDOTUKSIA TOIMENPITEIKSI

- Fasilitoidaan kuluttajakäyttäytymiseen liittyvän tutkitun tiedon välittymistä ruokaketjun toimijoiden päätöksenteon tueksi esimerkiksi hankkeen avulla.
- Luodaan julkisille ruokapalveluille tutkittuun tietoon perustuva ohjeistus kasvipohjaisen ruuan nimeämisestä, asettelusta ja muusta kehystämisestä.
- Tutkitaan Tanskan PlantPro-hankkeen politiikkasuositusten soveltuvuutta Suomeen ja toteutetaan niitä relevantein osin.
- Luodaan kasvipohjaisen ruuan strategia, jossa tunnistetaan alan palvelevan Suomen yhteistä etua.

